

Nei til EUs skriftserie

vett

Nr. 1 • Februar 2015 • Kr 50,-

Alternativet til EØS er en fornyet handelsavtale

Hvorfor EØS-avtalen har utgått på dato
– og hva en handelsavtale skal inneholde

RETURUKE 18

INTERPRESS NORGE

Alternativet er en bedre avtale

EØS-spørsmålet påvirker oss alle med stadig sterkere innvirkning på norsk hverdag, på arbeidsplasser, hjemme og fritid, i kommunale og offentlige fora, via regler og direktiv som som aksepteres i et stadig raskere tempo. Alle standarder og krav er ikke negative, men Nei til EU vil at Norge skal velge selv hvilke standarder, lover og type handelsavtaler vi skal ha!

På tross av at det norske folk har stemt nei til norsk EU-medlemskap to ganger, påvirker EU oss daglig via EØS-avtalen. Høsten 2014 passerte vi 10 000 direktiv og regler som Norge har valgt å godta. Bare en gang har vi benyttet muligheten til veto, og det postvetoet er på nytt oppe til vurdering nå.

Nei til EU har som mål å skolere hele organisasjonen i EØS-avtalen. I dette Vett-heftet kan du lese om hvordan en fornyet handelsavtale vil være mer likeverdig enn EØS-avtalen, og hvordan den nye avtalen ivaretar handelen med varer og tjenester.

Tosidige handelsavtaler er det normale i verden, også for Norge og EU. På oppdrag fra Nei til EU har Menon Business Economics og Universitet i Tromsø utarbeidet hver sin rapport om alternative handelsavtaler. En kunnskapsbasert debatt om EØS og alternativet til dagens avtale er viktig. Det trenger det norske samfunnet!

Kathrine Kleveland
Leder i Nei til EU

Hefter i skriftserien VETT

4-2014: Morten Harper (red.): *Handel med høy pris*

3-2014: Morten Harper (red.): *Truer EU velferdsstaten?*

2-2014: Morten Harper og Eva Marie Mathisen (red.):
Knaker det i konstitusjonen?

1-2014: Helle Hagenau og Morten Harper (red.):
Rettferdig handel?

3-2013: Peter Ørebech og Rolf-Arne Nicolaisen:
Fiskeri og fiks fakseri

2-2013: Morten Harper (red.): *EU-kontroll*

1-2013: Morten Harper: *Tull om toll*

Spesialutgave 2012: *Fremmer EU freden?*

4-2012: Morten Harper (red.): *Hvordan rammer eurokrisen?*

3-2012: Jens Kihl og Morten Harper (red.):
Hva betyr EØS for kommunene?

2-2012: Hildegunn Gjengedal og Morten Harper (red.):
Hva gjør EØS med landbruket?

1-2012: Morten Harper: *Hva er galt med EØS?*

4-2011: Marianne Granheim Trøyflat (red.): *Kvinner i krise*

3-2011: Boye Ullmann og Hilde Nylén (red.): *På kollisjonskurs*

2-2011: Morten Harper (red.): *Eurokrisen*

1-2011: Morten Harper (red.): *Nordområdenes geopolitikk*

3-2010: Jens Kihl (red.): *Kommunalpolitikk og EU*

2-2010: *EU-guiden* (spesialutgave)

1-2010: Morten Harper: *Stadig tettere union*

Hvert hefte koster kr 50,- + porto. Medlemmer av

Nei til EU kan abonnere gratis på VETT.

Send bestillingen din til: bestilling@neitileu.no

Alle VETT-utgivelsene kan også lastes ned på

www.neitileu.no

**Bli
medlem
med SMS**

Send følgende SMS-
melding: NEITILEU
<DITT NAVN OG
POSTADRESSE> til
2090 (200,-)

Alternativet til EØS er en fornyet handelsavtale

Skrevet av Morten Harper, med bidrag fra

Alternativrapporten (2012), samt rapportene *Norge og EØS:*

Handelsmønstre og rammer for samhandel i EØS-avtalen (2013)

og *Et frihandelsrettslig alternativ til EØS* (2014).

Innhold

Forord	1
EØS-avtalen har utgått på dato	4
En ny og bedre avtale er mulig	6
Handelsavtalen skal være en likeverdig avtale	10
Tollfri handel med industrivarer	14
Gjensidig markedsadgang for tjenester	20
Trygg mat og bærekraftig landbruk	24
Høy standard for dyre-, plante- og folkehelse	26
Tvisteløsning på politisk nivå	27
Fortsatt samarbeid om forskning og studier	28
Flere mulige alternativer	30
Bakgrunn: Handelsavtaler som fungerer	32
KOREU-avtalen som eksempel	34
Frihandelsavtalen mellom EU og Sveits	40

Nei til EUs skriftserie VETT nr. 1 2015

© Nei til EU 2014

Layout: Eivind Formoe

Forsidefoto: Shutterstock

Trykkansvarlig: Datatrykk

ISSN: 1504-5374

ISSN elektronisk utgave: 1891-4837

Opplag: 5000

EØS-avtalen har utgått på dato

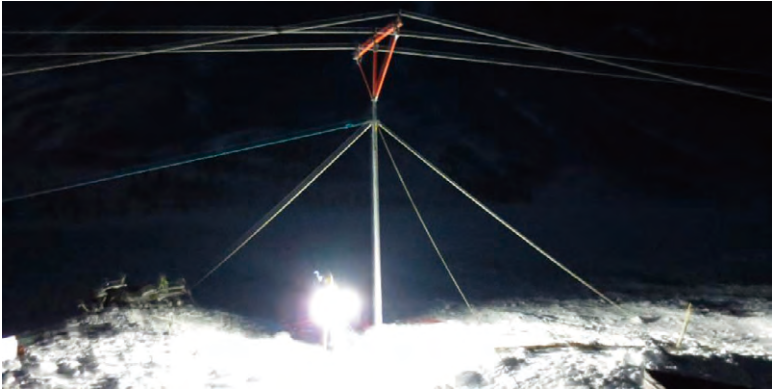
- **EU overstyrer norsk arbeidsliv.** Fri flyt av arbeidskraft i EØS betyr mer sosial dumping.
- **Offentlige anbud i hele EØS-området.** Påbudet er dyrt og tungvint for kommuner og fylker.
- **Dårligere mattrygghet.** Importen av landbruksvarer fra EU er femdoblet siden avtalen ble inngått.

EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. Det er over tyve år siden. Rednex og Enigma toppet hitlistene og NRK hadde knapt åpnet sin internettside. I dag ser vi at EØS-avtalen er blitt noe helt annet enn forutsatt. Regjeringen garanterte at alkoholpolitikken lå utenfor EØS. Men importmonopolet måtte oppheves, rusbrus slapp til i butikkene og forbudet mot alkoholreklame er endret.

Heller ikke skatte- og avgiftsspørsmål skulle EØS-avtalen omfatte. Men den differensierte arbeidsgiveravgiften er flere ganger blitt endret på grunn av EØS-reglene. Råderetten over naturressursene, alkoholpolitikken, likestilling, distrikts- og regionalpolitikken og arbeidslivet er noen eksempler der avtalen griper inn i en helt annen grad enn forutsatt da avtalen ble inngått.

Alle regler kommer fra EU

Slik EØS-avtalen fungerer, innfører Norge i praksis alle nye markedsregler EU vedtar. Vetoretten er bare brukt én gang, mot EUs tredje postdirektiv. Norge kan ikke foreslå eller vedta andre regler, alt kommer fra EU. Omstridte saker i 2015 er blant annet finanstilsyn i EØS som betyr at vi avgir suverenitet over bankvesenet, håndhevingsdirektivet som regulerer tiltak mot sosial dumping og den kommende jernbanepakke IV som kan pålegge konkurranseutsetting av persontrafikken.

De nordligste fylkene ble særlig hardt rammet da den differensierte arbeidsgiveravgiften igjen ble endret sommeren 2014 etter nye EØS-krav. (Foto: Alta kraftlag.)

Overkjører demokratiet

Overvåkingsorganet ESA i Brussel og EFTA-domstolen i Luxembourg har siste ordet når EØS-avtalen fortolkes og praktiseres. EØS endrer ikke bare norske lover, men også hvem som bestemmer. Norge er blitt tilknyttet rundt halvparten av EUs fagbyråer, som på sine områder er overordnet medlemslandene.

Norge betaler 6,6 milliarder kroner

Den største utgiftsposten er EØS-midlene, som skal gå til utviklingstiltak i Øst-Europa. Norge betaler 3 milliarder kroner årlig (2009-2014). Deltagelsen i EUs programmer og byråer koster hvert år 3,3 milliarder kroner, samt 200 millioner til regionsamarbeidet INTERREG. Norge betaler årlig rundt 100 millioner til overvåkingsorganet ESA og EFTA-domstolen. Totalt koster EØS-avtalen 6,6 milliarder i året.

En ny og bedre avtale er mulig

- **EØS-avtalen kan sies opp med ett års varsel.** Den tidligere frihandelsavtalen gjelder fortsatt.
- **Norge har varer og tjenester EU trenger.** Vi er EUs femte viktigste handelspartner.
- **EU inngår handelsavtaler med stadig nye land.**

Det finnes ikke forskningsmessig belegg for å hevde at EØS-avtalen har vært en målbar faktor for den sterke økonomiske utviklingen i Norge de siste tyve årene, eller at Norge må ha EØS-avtalen for å sikre våre økonomiske interesser. Det er en påstand som ingen har kunnet dokumentere på et faglig grunnlag.

Aktive handelsavtaler

EØS-avtalen kan sies opp med ett års varsel. Dersom den sies opp, skal frihandelsavtalen som gjaldt før EØS igjen regulere handelen. Det fremgår av EØS-avtalens artikkel 120. Frihandelsavtalen er velprøvd og sikrer tollfrihet for industrivarer til EU. Avtalen regulerer ikke tjenestehandel og er såpass gammel at det er naturlig å gå i forhandlinger med EU om en fornyet handelsavtale.

Både Norge og EU har gode erfaringer med å praktisere tosidige (bilaterale) avtaler og kompetanse i å forhandle frem slike avtaler. EU har over tretti aktive handelsavtaler med blant andre Sveits, Island, Mexico og Sør-Korea.

Glem ikke geografien

Norge er naboland til EU, med eller uten EØS. Man trenger ikke lese mye handelsstatistikk for å se at naboland helst handler med hverandre. Dette poenget påviser økonomen Paul Krugman i sin såkalte gravitasjonsmodell, der internasjonal handel avtar med økende geografisk avstand. Derfor er en liten økonomi som Norge viktigere for EU enn Japan og Australia som ligger langt vekk.

En fornyet handelsavtale med EU skal videreføre tollfri handel med industrivarer og gjensidig markedsadgang for tjenester. (Foto: Shutterstock.)

Norge sikrer forsyningene

Norge har varer og tjenester EU trenger. Derfor var Norge i 2013 på femteplass av landene EU importerer mest fra. EU er avhengig av norsk olje og gass. Mer enn 60 prosent av gassen og mer enn 80 prosent av oljen EU bruker er importert.

EU trenger også fisken vi selger. Unionen importerer over 60 prosent av sjømaten som forbrukes i medlemslandene, og Norge er den største leverandøren. Både for foredlingsindustri og forbrukere i EU er det i deres egen

interesse at norsk fisk importeres billig og enkelt.

EUs behov for ressurser ser vi tydelig i unionens interesse for nordområdene, der det er viktig for EU å opprettholde et godt og stabilt forhold til Norge. EU har som kjent ingen kyststatsrettigheter i Arktis, og er avhengig av samarbeid med land som Norge eller Russland.

EU handler rasjonelt

EU har like stor interesse av et ryddig handelsforhold med Norge, som omvendt. Norge er et kjøpesterkt marked. Ser vi bort fra olje og gass, kjøper vi vel så mye fra EU som vi selger til unionen. EUs eksport til Norge i 2013 var hele 425 milliarder kroner. Verdien av EUs eksport til Norge har økt med 250 prosent siden 1992. Det vi kjøper fra EU er stort sett ferdigvarer, alt fra skruer til tv-apparater, biler og datamaskiner. EU har vunnet markedsandeler i Norge, mens Norge har tapt andeler på EU-markedet etter at den gjensidige tollfriheten ble etablert på 1970-tallet. Derfor ville det være økonomisk selvskading av EU å forkludre den åpne handelen.

Norge har sagt nei til EU-medlemskap to ganger. Begge gangene var EU interessert i å finne nye ordninger for handel og samarbeid med Norge. Frihandelsavtalen fra 1973, EØS-avtalen og en rekke tosidige avtaler på ulike områder viser det. Det er ingen grunn til å tvile på at EU vil forhandle med Norge om en fornyet handelsavtale, dersom vi sier opp dagens EØS-avtale.

Hovedstolpene i en ny handelsavtale

- En avtale mellom to likeverdige parter, Norge og EU.
- Kun regler og rettspraksis ved avtaletidspunktet er bindende for partene.
- Ingen forutsetning om innføring av nytt regelverk. Nye og endrede regler må være gjenstand for en ny avtale mellom partene, eller innføres ensidig etter fritt valg av partene på hvert sitt område.
- Tollfri handel med industrivarer.
- Gjensidig markedsadgang for tjenester.
- Avtalen skal ikke gi frihandel eller krav om gradvis liberalisering av handel med landbruksvarer utover det som følger av internasjonale forpliktelser (WTO-regelverket).
- Avtalen skal ivareta en høy norsk standard for dyre-, plante- og folkehelse.
- Ordning for tvisteløsning stat-stat på politisk nivå.

En ny handelsavtale ut fra disse prinsippene vil eliminere det demokratiske underskuddet skapt av EØS. Det skal ikke lenger være en forutsetning om ensidig tilpasning til nytt EU-regelverk, og tilsynsorganet ESA og EFTA-domstolen vil ikke lenger forplikte Norge. Det vil igjen være Stortinget og Høyesterett som suverent vedtar og fortolker norske lover.

Fra vedtak i Nei til EUs råd oktober 2014

Handelsavtalen skal være en likeverdig avtale

- **En avtale mellom to likeverdige parter, Norge og EU.**
- **Kun regler og rettspraksis ved avtaletidspunktet er bindende for partene.**
- **Ingen forutsetning om innføring av nytt regelverk.**

Nye og endrede regler må være gjenstand for en ny avtale mellom partene, eller innføres ensidig etter fritt valg av partene på hvert sitt område.

En bilateral eller tosidig avtale er en avtale som inngås mellom to parter, for eksempel mellom to land eller mellom ett land og én regional union som EU. Bilaterale handels- og samarbeidsavtaler har normalt ikke rammeavtaler med en dynamikk som EØS, og har slik sett en større grad av forutsigbarhet. Den typiske bilaterale avtalen gjelder et avgrenset samarbeidsområde. Ved behov for utvikling eller revidering av en avtale, skjer det normalt gjennom nye forhandlinger mellom partene. Som regel etableres det heller ikke noe selvstendig håndhevingsapparat for avtalen. Uenigheter og uklarheter avklares i dialog eller forhandlinger mellom partene.

Ettersom en bilateral avtale inngås direkte og eksklusivt mellom bare to parter, kan avtalen tilpasses spesielt til det som er de to partenes interesser og behov. I tillegg til denne skreddersømmen, er stabilitet en annen styrke ved bilaterale avtaler ettersom de bygger på et direkte interessefellesskap. Bilaterale avtaler er en svært vanlig avtaleform for å regulere både handel og andre typer samarbeid.

Tosidig og tilpasset

Nei til EUs alternativ til EØS-avtalen er en slik tosidig handelsavtale. Nesten alle EUs handelsavtaler er bilaterale, det vil si de er inngått mellom EU og ett land utenfor unionen. Avtalene er normalt ikke rammeavtaler for innføring av nytt regelverk, slik EØS-avtalen er.

Handelspolitikken følger den alminnelige beslutningsprosessen i EU. Rammene for politikken vedtas i fellesskap av Ministerrådet og EU-parlamentet, etter forslag fra EU-kommisjonen. Det er EU-kommisjonen som forhandler på vegne av EU. Nye handelsavtaler godkjennes av Ministerrådet med samtykke av EU-parlamentet.

EU-kommisjonen understreker at «det ikke finnes en one-size-fits-all model for handelsavtaler»¹, men i de fleste tilfellene forhandler EU frem omfattende frihandelsavtaler, såkalte FTA (Free Trade Agreements). Avtalene er bygd opp rundt retningslinjene for slike avtaler i WTO-regelverket, og skal liberalisere handelen mer enn det som har vært mulig å oppnå innenfor WTO.

Uenigheter skal løses politisk

En fornyet handelsavtale med EU skal gjelde klart definerte områder, og være av en rent folkerettslig karakter der partene er likestilt. Avtalen skal ikke inneholde mekanismer som legger press på Norge om å motta nytt regelverk fra EU. Avtalen må reforhandles, eller suppleres av egne tilleggssavtaler, hvis nye regler skal innarbeides. Det betyr at Norge kan kreve motytelser fra EU om vi godtar nytt EU-regelverk.

En slik avtale innbyr til en reell dialog mellom Norge og EU. Myndighet skal heller ikke overdras til noe overvåkingsorgan (tilsvarende ESA) eller domstol. Uenigheter skal løses på politisk nivå.

Gjennomføring av avtalen

Hvordan skal en ny handelsavtale fungere i praksis? Gjennomføringen kan organiseres i en felles komité med representanter fra Norge og EU for hver av hovedsektorene i avtalen. Komiteen skal oppklare misforståelser og rette opp eventuelle feil i tolkning og praksis. Den kan også avklare tvister mellom Norge og EU. Vedtak må kreve enighet (konsensus). Komiteen bør møtes minst én gang i året. Norge og EU kan veksle på å lede komiteen.

Det er naturlig at Norge får en viss innflytelse på

utviklingen av nytt EU-regelverk på de områdene handelsavtalen omfatter. I dag ser vi at sveitsiske eksperter deltar i EU-kommisjonens lovforberedelser omtrent på samme måte som Norge i EØS, på grunnlag av Sveits sine tosidige avtaler med EU. Tilsvarende kan EU få innsyn i utvikling av norsk regelverk der dette er relevant.

Ingen endring uten enighet

Alle endringer forutsetter enighet mellom EU og Norge. Det skal ikke etableres noen egen håndhevingsinstans, og uenigheter kan ikke henvises til EU-domstolen eller rettsapparatet i Norge. Konflikter løses gjennom forhandlinger mellom partene. Norge og EU skal være ansvarlig for gjennomføringen på sitt område. Avtalen må også kunne sies opp, for eksempel med ett års varsel.

Avtalen skal i bunn og grunn være statisk. Det skal ikke være noen forpliktelse til å endre den, og heller ingen selvstendige organer som suverent fortolker innholdet. Norge skal ikke være bundet av EU-domstolens rettspraksis etter tidspunktet for at avtalen har trådt i kraft – og selvsagt bare på regelverk innenfor de områdene avtalen gjelder. Ny relevant rettspraksis – både i Norge og EU – bør diskuteres i den felles komiteen, som vurderer konsekvensene og bestemmer om den skal anvendes.

Sveits er ikke forpliktet

«Sveits er ikke forpliktet til å innføre EUs lover. Landet tilpasser regelverket til EU-retten der dette er i dets interesse.»

Sveitsiske myndigheters informasjonshefte *Bilateral agreements Switzerland-EU*

Integration Office FDFA/FDEA, 2009

Utvikles gjennom forhandling

Hvis EU endrer sitt regelverk på et av områdene i handelsavtalen, skal det ikke være noen automatikk i at Norge skal gjøre tilsvarende tilpasninger. Er endringene små, kan Norge på selvstendig grunnlag gjøre lignende justeringer. Hvis endringene er store, vil det være mest naturlig at det forhandles om en tilleggsavtale – så fremt det er noe Norge ønsker. Det skal ikke ligge noen forpliktelse til dette i selve handelsavtalen.

Note

1. EU-kommisjonen: «Free Trade Agreements», <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/free-trade-agreements/>.

Tollfri handel med industrivarer

- **Tollfrihet for EØS.** Frihandelsavtalen ga – og gir – Norge tollfri adgang til EU-markedet for alle industrivarer.
- **Ny avtale setter standard.** Norge kan velge å akseptere tilsvarende produktregler som EU der dette er ønskelig.
- **Handelsavtale sikrer eksporten.** Handelen til EU har utviklet seg parallelt for Norge i EØS og for Sveits som har egne handelsavtaler.

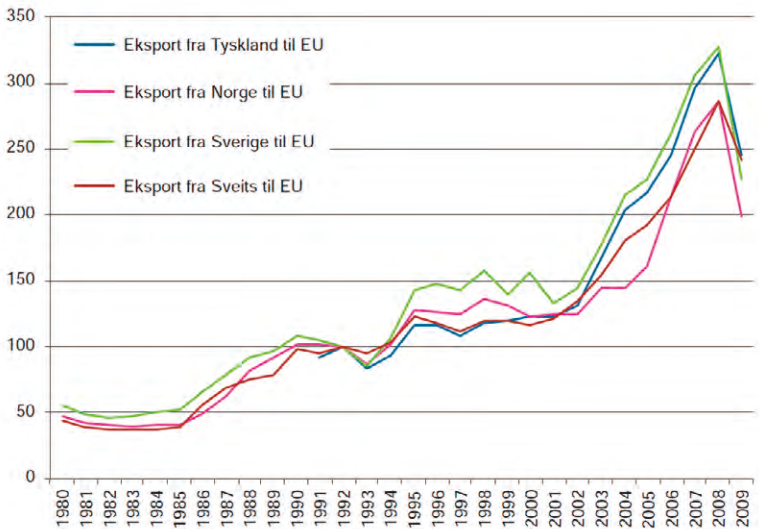
Eksporten av varer fra Norge til EU domineres av olje og gass. Det er en handel som er avgjørende for EUs energiforsyning. Om vi avgrenser til varer utenom petroleum (fastlandseksporten), går noe over 60 prosent av norsk eksport til EU. Det siste tiåret har eksporten økt særlig av fisk, vegetabiliske og animalske oljer, tekniske instrumenter og kjemiske produkter.

Om vi ser nærmere på eksporttallene, blir det tydelig at det er misvisende å si at EU som sådan er Norges største marked. Den norske eksporten går særlig til en håndfull EU-land. Nesten halvparten av vareeksporten er til fem land: Sverige (10 prosent), Storbritannia (8 prosent), Nederland (9 prosent), Tyskland (8 prosent) og Danmark (5 prosent).¹

Tradisjoner og direkte relasjoner til disse landene kan være vel så viktig som EØS eller annet avtaleverk med EU. Det er forhandlere og forbrukere som blant annet ut fra tradisjon og merkevarebygging kjøper norsk laks eller klippfisk, eller det er bilfabrikker som bruker aluminiumsfelger produsert i Norge.

Ikke mer eksport med EØS

Handelen med EU vokste i absolutte tall kraftig både før og etter at EØS-avtalen trådte i kraft i 1994. Utviklingen i eksporten fra Norge til EU i perioden 1980-2009 følger

Eksport til EU fra utvalgte land, 1980-2009. 1992=100 (basisår).
(Kilde: United Nations Comtrade, gjengitt etter NOU 2012:2.)

omtrent samme kurve som eksporten fra Sveits, som har egne handelsavtaler med EU, og unionslandene Tyskland (internhandel i EU) og Sverige (internhandel fra 1995). Sammenligningen synliggjør at ulik tilknytning til EU og EØS ikke har resultert i særlige ulikheter for den totale eksporten mellom disse landene og EU. Importen viser også den samme parallelle utviklingen.²

Frihandelsavtalen

Når EØS-avtalen sies opp, følger det av avtalens artikkel 120 at handelen reguleres av frihandelsavtalen og WTO-regelverket. Artikkelen fastslår at EØS-bestemmelsene skal «gå foran bestemmelsene i bestående bilaterale eller multilaterale avtaler». Brundtlandregjeringen presiserte i EØS-proposisjonen i 1992 at dette innebar at eksisterende avtaler, som frihandelsavtalen fra 1973, ikke ble opphevet.

Med frihandelsavtalen har Norge helt siden 1977 hatt tollfri adgang til EU-markedet for alle industrivarer. Dette bekreftet også regjeringen i EØS-proposisjonen til

Stortinget i 1992, der det blant annet heter at Norge før EØS hadde «deltatt i et frihandelsområde for industrivarer som omfatter 19 land i Vest-Europa.»³ Her innebar EØS med andre ord ingen endring, og en oppsigelse av avtalen vil heller ikke utgjøre noen forskjell for markedsadgangen. Avtalen er inngått med EU som tollunion og gjelder også for nye medlemsland.

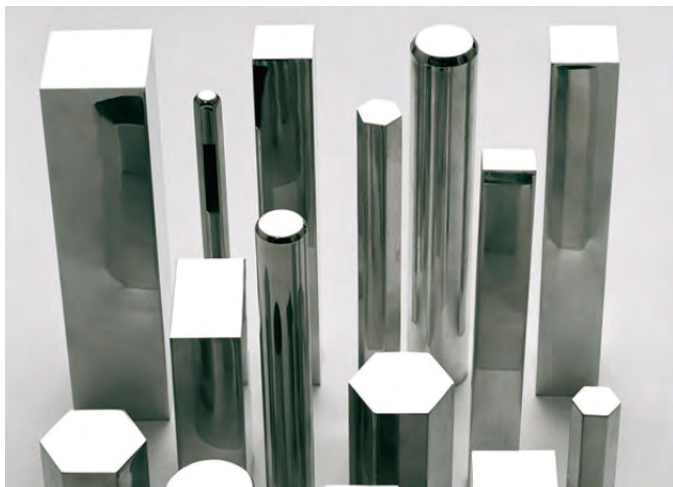
Eneste unntak fra denne tollfriheten er næringsmiddelindustrien. I forhold til frihandelsavtalen gir EØS visse tollettelser for foredlingsbedrifter som eksporterer fisk til EU, men i sum utgjør forskjellen ikke mange prosent.

WTO og varer

Om EU skulle si opp frihandelsavtalen, ville WTO-regelverket sikre at det kun er snakk om ubetydelig toll på industrivarer.⁴ Hvert land i WTO har bindingslister med toll for det enkelte produktet. Omtrent en tredjedel av varelinjene til EU for industrivarer er etter WTO-forpliktelsene helt tollfrie.⁵ For disse industrivarene kan ikke EU innføre ett øre toll overfor Norge. Bindingslistene endrer seg med nye forhandlinger og justeringer, og retningen er entydig: tollsatsene blir gradvis redusert.

Den internasjonale handelen med industrivarer har innen rammen av WTO blitt kraftig liberalisert siden 1995. I 2010 var 51 prosent av all internasjonal handel tollfri og gjennomsnittlig toll var bare 4 prosent.⁶ Kun en liten del av den internasjonale varehandelen skjer i dag med basis i tollsatser som er lavere enn de tollsatser som alle land nyter godt av gjennom bestelandsprinsippet i WTO, som betyr at alle land skal behandles likt.

Oppsigelse av EØS-avtalen er derfor ikke et skritt ut i det uvisse. I WTO-avtalen har både Norge og EU forpliktet seg til å arbeide for «substansiell reduksjon i toll og andre handelshindringer, og å eliminere diskriminerende behandling i internasjonale handelsrelasjoner».⁷ WTO har dessuten et system for løsning av handelskonflikter, med klart definerte regler og tidsfrister.

Arbeidet med å felles tekniske varestandarder skjer i europeiske standardiseringsorgan uavhengig av EU, og med medlemsland utenfor EU/EØS. (Foto: Eural.)

Andre handelshindringer?

EØS-tilknytningen til EUs indre marked bygger i tillegg til tollfrihet på felles regelverk, produktstandarder og gjensidig godkjenning. Det har vært hevdet at Norge kan møte problemer i forhold til:

- Bortfall av automatisk godkjenning av norske produkter som under EØS-avtalen følger EUs eget regelverk, under overvåkning av ESA.
- Administrative hindringer som stanser produkter ved EUs yttergrense før de er formelt klarert av EU.
- Adgang for EU til å innføre antidumpingiltak.

Det er riktig at Norge gjennom EØS-avtalen fortløpende overtar EUs regelverk for det indre markedet. Det er imidlertid ikke slik at det utenom EU/EØS råder det reneste kaos.

Arbeidet med å etablere felles tekniske standarder skjer i europeiske standardiseringsorgan som Den europeiske komiteen for standardisering (CEN), Den europeiske komiteen for elektroteknisk standardisering (CENELEC)

og Det europeiske telekommunikasjonstandardinstituttet (ETSI). Disse organene eksisterer uavhengig av EU, og Norge er med på linje med EU-landene. Flere av medlemmene i CEN er land utenfor EU/EØS, nærmere bestemt Sveits, Tyrkia, Kroatia og Makedonia. Hvorvidt vi har EØS-avtalen, handelsavtalen fra 1973 eller inngår en ny handelsavtale med EU, er ikke viktig.

Ordninger i en ny handelsavtale

I forhandlingene om en ny handelsavtale, og i den videre gjennomføringen, kan Norge velge å akseptere tilsvarende produktregler som EU der dette er ønskelig. EU og Norge kan også avtale at ulike standarder er likeverdig, og dermed gjensidig godkjent for handel på tvers av grensene. En ny handelsavtale bør også ha bestemmelser som forbyr eller begrenser adgangen til antidumpingtiltak, selv om dette er av mindre betydning enn tidligere. Det var heller ikke før EØS-avtalen mange slike saker mellom Norge og EU, og WTO-regelverket setter også sperrer for antidumpingtoll.

Regelverket i WTO pålegger dessuten EU å avstå også fra andre handelshindringer enn toll. Krav til standarder og godkjenningsordninger skal være slik at de ikke skaper unødvendige handelshindringer. EU kan ikke innføre nye standarder over natten, norske produsenter må få informasjon og tid til å tilpasse seg, fastsetter WTO-avtalen Technical Barriers to Trade.

Grensekontroll

Langt over 90 prosent av EUs import kommer fra land utenfor EØS. Eventuelle administrative ordninger ved EUs yttergrense er altså ikke uoverstigelige. EUs importører og forbrukere har heller ikke interesse av omstendelige prosedyrer på grensen. Uansett kan EU ikke innføre ordninger som etter WTO-regelverket skaper unødvendige handelshindringer.

Problemstillingen om grensekontroll er særlig blitt reist for fiskeeksporten. Uten EØS-avtalen vil den veterinære kontrollen mellom Norge og EU gjeninnføres. Ettersom

den norske produksjonskontrollen er utbygd i tråd med EU-regelverket, vil den naturlige ordningen i en ny handelsavtale være at den nasjonale kontrollen anses likeverdig med EU, og at fisken derfor passerer grensen omtrent som i dag. EU importerer store mengder sjømat fra Kina, Vietnam og Thailand, land som heller ikke er med i EØS.

Noter

1. Andelene er for varer uten olje/gass. Kilde: SSB.
2. Statistikken er gjengitt i Europautredningen, NOU 2012:2, s. 340-341.
3. St.prp. nr. 100 (1991-92), s. 10.
4. For en mer utdypende fremstilling av WTOs regelverk vises det til Alternativrapporten, 2012, s. 126-142.
5. 31 prosent ifølge Torbjørn Tuft: «Tollvernet forvitrar - Importvarer tek marknadsveksten»,
6. foredrag 17.02.2012.
7. Utenriksdepartementets nettside: «Frihandelsavtaler – supplement eller konkurrent».
8. Agreement Establishing the World Trade Organization, 1994. WTOs regelverk er tilgjengelig her: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm

Gjensidig markedsadgang for tjenester

- **Fra fri flyt til like rettigheter.** En ny handelsavtale kan forkaste EØS-avtalens krav om markedsliberalisering og anbud.
- **Internasjonale regler finnes.** Den gamle frihandelsavtalen omfatter ikke tjenester, men WTO har en egen avtale om tjenestehandel.
- **EU trenger markedsadgang.** EU-landene selger mer tjenester til Norge enn omvendt.

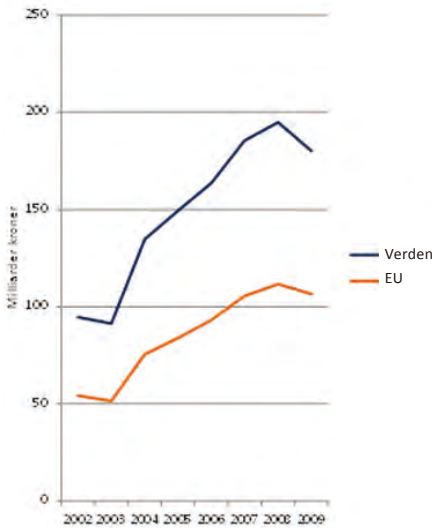
En av de såkalte fire friheter i EØS-avtalen er fri flyt av tjenester. Avtalen innebærer frihandel med de fleste former for privat tjenesteyting. Regelverket om markeds konkurranse, forbudet mot (konkurranseskadende) offentlig støtte og pålegget om anbud ved større offentlige innkjøp utgjør et betydelig press for privatisering på tjenestesektoren.

Tjenestedirektivet, som ble tatt inn i EØS-avtalen i 2009, innebar en ytterligere liberalisering av tjenestesektoren enn det som følger av selve EØS-avtalen. Gjennom forbud mot enkelte nasjonale reguleringer og påbud blant annet om hurtigskranker for mer grensekryssende handel har direktivet utgjort et ekstra press for sosial dumping.

Tjenestehandelen med EU

Det meste av norsk tjenestehandel foregår naturlig nok med europeiske land, men hele 40 prosent av tjenestene selges til land utenfor EU. Foruten sjøtransport er petroleumstjenester, forretningstjenester og finansielle tjenester viktige eksportkategorier. Mye av eksporten er knyttet til næringen maritim-offshore.

Norge har de senere årene importert mer tjenester fra EU enn vi har eksportert, og har et underskudd på tjenestehandelen med EU.

Tjenesteeksport fra Norge til EU og Verden totalt, perioden 2002-2009. (Kilde: Menon Business Economics.)

WTO-rammeverk

Frihandelsavtalen Norge og EU inngikk etter folkeavstemningen i 1972 omfatter ikke tjenester. Tjenestehandelen vil likevel i hovedsak kunne foregå som i dag. Det følger av de internasjonale reglene i GATS-avtalen, tjenesteavtalen til WTO. Her gjelder det samme bestandsprinsippet om likebehandling som for varehandelen. Norske tjenesteleverandører skal heller ikke behandles dårligere enn EU-landenes egne firma ut fra forpliktelsene i WTOs bindingslister.

Siktemålet med GATS er «en snarlig gjennomføring av gradvis høyere nivåer for liberalisering»¹, samtidig som man skal respektere nasjonale politiske målsetninger. For å oppfylle liberaliseringsmålsetningen skal det gjennomføres jevnlig forhandlingsrunder. Hvert enkelt medlemsland melder inn sektorer for liberalisering gjennom sine bindingslister. Når man først har liberalisert en sektor gjennom

bindingslistene, er det omfattende og detaljerte krav som stilles til landene.

En ny handlefrihet

Alt i alt betyr dette at handelen mellom EU og Norge får omtrent samme vilkår gjennom WTO som gjennom EØS, når det gjelder markedsadgang og toll. Det er likevel en viktig forskjell: WTO-regelverket er mer saklig avgrenset enn EØS-avtalen. En ny handelsavtale må ivareta denne politiske handlefriheten.

Det fins ikke noe overvåkingsorgan som passer på at regelverket følges, slik ESA gjør i EØS. Konflikter løses på andre måter. I EØS er det EFTA-domstolen som fastslår hvordan reglene skal forstås. I WTO løses konflikter gjennom en tvisteløsningsmekanisme. I WTO er det bare stater som kan reise tvistesak mot andre stater. I EØS har enhver norsk domstol plikt til å dømme i saker som dreier seg om hvorvidt EØS-reglene er fulgt. EØS-reglene er like mye norsk lov som enhver annen norsk lov. WTO-reglene er derimot avtaler mellom stater. De forplikter statene, ikke borgerne og bedriftene.

EØS-avtalens store arsenal av konkurranseregler og regler for hva offentlige myndigheter ikke lenger kan gjøre, er det ikke parallellt til i WTO. WTO stiller heller ikke krav om at offentlige innkjøp og anlegg må legges ut på anbud, slik at utenlandske selskap kan by på linje med innenlandske. Forhandlingene om tjenesteavtalen TISA, der både Norge og EU deltar, kan derimot medføre internasjonale forpliktelser som vil binde politikken i en liberalistisk retning.

Interessene avgjør

Både Norge og EU-landene har meldt inn sine bindingslister for tjenestehandel i WTO. I forhandlinger om en ny handelsavtale vil man måtte gjennomgå i detalj disse bindingslistene for å klarlegge eksakt hvilke restriksjoner på enkelte områder som norske tjenesteytere kan komme til å møte – og omvendt for EUs del. Dette vil imidlertid

være en ikke bare teknisk, men også i hovedsak teoretisk øvelse. EU vil ha interesse av å opprettholde en størst mulig del av tjenestehandelen med Norge. EU er som nevnt nettoeksportør av tjenester til Norge.

Note

1. Generalavtalen om handel med tjenester (GATS), fortalens tredje avsnitt.

Trygg mat og bærekraftig landbruk

- **Tollvernet er nødvendig.** En ny handelsavtale skal ikke gi frihandel eller krav om videre liberalisering av handel med landbruksvarer.
- **Matimporten fra EU har eksplodert.** Importen fra EU er mer enn doblet de siste 10 årene.

Hvert annet år forhandler EU og Norge om handel med landbruksvarer under artikkel 19 i EØS-avtalen. Det tross for at EØS-avtalen i utgangspunktet ikke omfatter landbrukspolitikken og handel med landbruksvarer.

Artikkel 19 slår fast at: «Avtalepartene skal fortsette sine bestrebelser med sikte på en gradvis liberalisering av handel med landbruksvarer.» Gjennom tidligere forhandlinger har Norge gitt store fordeler til EU. Handelsbalansen er nå 9 til 1 i EUs favør. Importen fra EU til Norge er mer enn doblet de siste ti årene. Nærmere 70 prosent av landbruksvareimporten kommer fra EU.

Det norske distriktslandbruket taper i konkurransen mot et mer industrialisert landbruk i EU med laverere kostnader. Utviklingen i handel har vært ensidig, selv om det i EØS-avtalen heter at forhandlingene skal skje på gjensidig fordelaktig basis. Økte kvoter og redusert toll på landbruksvarer vil nesten bare gavne EU.

For økt selvforsyning

En ny handelsavtale med EU skal ikke gi frihandel eller krav om videre liberalisering av handel med landbruksvarer utover det som følger av internasjonale forpliktelser, det vil si WTO-regelverket. Den nye avtalen skal ikke inneholde en bestemmelse tilsvarende EØS-avtalens artikkel 19, men fastholde det norske tollvernet for landbruksvarer og sikre en selvstendig landbrukspolitikk.

Den norske selvforsyningsgraden er allerede under 50 prosent. Bare 3 prosent av landarealet i Norge er dyrket.

Både for matforsyningen og distriktsbosettingen er det nødvendig at det er mulig å drive et landbruk over hele landet. (Foto:Thomas-Leth Olsen.)

Arealet er spredt over hele Norge, og det er derfor nødvendig både for matforsyningen og distriktsbosettingen at det er mulig å drive et landbruk over hele landet. En ny handelsavtale, som erstatter dagens EØS-avtale, vil legge bedre til rette for økt norsk matproduksjon.

Krav til matvarene

Krav til matvarene, og merking av dem, er i dag regulert gjennom regler fra EU i EØS-avtalen. Med en oppsigelse av EØS-avtalen, vil Norge igjen ha anledning til å innføre andre krav der det er ønskelig, blant annet ut fra kvalitet og helse. Ett eksempel på et uønsket regelverk i EØS er mat-sminkedirektivene: fargestoffdirektivet, søtstoffdirektivet og direktivet om andre tilsetningsstoffer. Medregnet barnematreglene ble omtrent 80 flere tilsetningsstoffer tillatt gjennom disse EU-direktivene.

I en ny handelsavtale kan Norge kreve beskyttelse av nasjonale krav til matvarene. Norge og EU kan også bli enig om å akseptere hverandres standarder uten at reglene harmoniseres. EU har i dag en betydelig matvarehandel med land utenfor det indre markedet.

Høy standard for helse

- **Veterinær grensekontroll gjeninnføres.** Den nye handelsavtalen skal ivareta en høy norsk standard for dyre-, plante- og folkehelse.

Danske griser vokser ett kilo i døgnet. Den intensive driften har en pris: syv av ti danske slaktegriser er infisert med antibiotikaresistent MRSA-bakterier.¹ Danske dyr ble matet med hele 106 tonn antibiotika i 2011. Tilsvarende tall for Norge var 6,2 tonn. Faren for smitte krever streng kjøkkenhygiene. Hvis antibiotikaresistensen sprer seg til mennesker, blir den et alvorlig helseproblem.

Her hjemme er det påvist en resistent bakterie i halvparten av kyllingene. Smitten stammer fra import av rugeegg. Norge har ikke hatt egen fjørfeavl siden 1994.

Smittepress

EØS-avtalen ble i 1998 utvidet med en veterinæravtale. Norge måtte fjerne grensekontrollen av levende dyr, kjøtt, fisk og meieriprodukter fra andre EU/EØS-land. Dermed var matvarene prisgitt kontrollen i andre land, og vi kunne ikke sette importerte husdyr i karantene.

Avtalen gikk på tvers av veterinærstanden og helsemyndighetene som fryktet mer smittespredning. Til tross for ulike kompenserende tiltak, er det flere eksempler på økt spredning av smitte. Dyresykdommen blåtunge ble påvist i Norge for første gang i 2009, og hos mennesker har forekomsten av tarminfeksjoner på grunn av *Campylobacter* økt kraftig (dette inkluderer også infeksjoner etter reise i utlandet). En ny handelsavtale skal ikke kopiere veterinæravtalen.

Note

1. Bergens Tidende 19.01.2015.

Twisteløsning på politisk nivå

- **Norge fristilles fra overvåkingsorganet ESA og EFTA-domstolen.** Den nye handelsavtalen skal ikke ha et selvstendig håndhevingsorgan.
- **Konflikter løses i forhandlinger mellom Norge og EU.**

Overvåkingsorganet ESA i Brussel kontrollerer i dag EFTA-landenes gjennomføring av EØS-avtalens regelverk. ESA kan pålegge Norge å endre regelverk og praksis. Hvis Norge ikke retter seg, kan ESA fremme saken for EFTA-domstolen for bindende avgjørelse.

En del av sakene mot norske myndigheter har ESA reist etter klager fra private selskaper. ESA skal undersøke alle klager, men kan velge å ikke forfølge en klage videre. Enkelpersoner og bedrifter som berøres av ESAs vedtak kan anke saken inn for EFTA-domstolen.

Demokrati og suverenitet

I en del av EUs handelsavtaler er private gitt en videre rett til søksmål, såkalt investor-stat-tvisteløsning (ISDS). Dette er særlig omdiskutert i forhandlingene med USA om handels- og investeringsavtalen TTIP. Ordningen gir investorer rett til å saksøke nasjonale myndigheter for lovreguleringer eller andre vedtak de mener reduserer fremtidig fortjeneste. Saken avgjøres i en spesialoppnevnt domstol.

En fornyet handelsavtale skal ikke omfatte selvstendige håndhevingsorganer. Den skal heller ikke gi investorer særskilt rett til å gå til søksmål. Twisteløsningen skal være stat-stat, og løses gjennom forhandlinger på politisk nivå. Det gir mest demokratisk kontroll og minst avgivelse av suverenitet.

Fortsatt samarbeid om forskning og studier

- **Norge og EU samarbeidet om forskning lenge før EØS-avtalen.** Vi skal utenfor EØS delta som fullverdig medlem i EUs forskning- og studieutvekslingsprogrammer.
- **Utbyttet kan bli bedre.** Norge har betalt mye mer til EUs forskningsprogrammer enn hva norske forskere og institusjoner har hentet tilbake.

Det er ønskelig å inngå avgrensede samarbeidsavtaler med EU også på andre områder enn handel. Både før og etter EØS-avtalen har Norge inngått en rekke avtaler med EU, og har over 70 selvstendige avtaler som gjelder uavhengig av EØS-avtalen. De fleste avtalene er bilaterale. Enkelte av avtalene, særlig de som gjelder EØS-midlene, vil det være naturlig å avvikle eller endre om EØS-avtalen sies opp.

Norge deltar for eksempel i EUs folkehelseprogram, mot en årlig kontingent. Det består av arbeidsgrupper og prosjekter innenfor helseinformasjon, helsetrusler og forebygging av risikofaktorer. Norske myndigheter er også representert i det forumet for alkohol og helse. Norge deltar dessuten i EUs senter for forebygging og kontroll av smittsomme sykdommer, som ligger i Stockholm.

Samarbeid før EØS

I EØS-avtalen deltar Norge i alle EUs samarbeidsprogrammer om utdanning og forskning (unntatt kjernekraftprogrammene). Samarbeidet mellom Norge/EFTA-landene og EU startet imidlertid flere år før EØS-avtalen ble inngått, med bakgrunn i Luxembourg-erklæringen fra 1984 der man uttrykte ønske om et samarbeid utover frihandelsavtalen.

Når det gjelder forskning, inngikk Norge i 1986 rammeavtaler med EU som ga både deltagelse i forskningsprogrammer og samarbeid på prosjektbasis. På

utdanningsområdet deltok Norge også før EØS i de to viktigste programmene: COMETT (siden 1990) og ERASMUS (1992). Utenfor EØS har Sveits i en årrekke deltatt i EUs samarbeid om forskning og utdanning.

Horisont 2020

I perioden 2014-2020 skal Norge betale rundt 18 milliarder kroner til EUs forskningsprogram Horisont 2020. Det er en kraftig økning fra forrige programperiode. Tidligere har bare halvparten av midlene kommet tilbake til norske forskere og institusjoner. Forhandlingene om en ny handelsavtale vil gjøre det mulig å diskutere forutsetningene for og prioriteringene i de programmene som Norge deltar i.

Norge er uavhengig av EØS-avtalen tilknyttet internasjonale forskningssamarbeid som EUREKA (Europeisk nettverk for markedsnær forskning og utvikling), ESA (European Space Agency) og IARC (International Agency for Research on Cancer).

Kultursamarbeid

På kulturområdet er det usannsynlig at Norge ikke skulle få delta i EUs støtteprogram Creative Europe dersom de norske finansielle bidragene opprettholdes. Programmet har da også retningslinjer for deltagelse fra land utenfor EU/EØS.

Norge har dessuten et betydelig internasjonalt samarbeid om kultur. Samarbeidet foregår blant annet i regi av UNESCO (FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon), OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling), Europarådet, Nordisk råd og Nordisk ministerråd.

Flere mulige alternativer

Alternativrapporten (2012), som ble utarbeidet i et samarbeid mellom en rekke organisasjoner som Nei til EU, EL & IT Forbundet, Fagforbundet og Bondelaget, utredet åtte ulike alternativer til dagens EØS-avtale. EU-medlemskap og en mer omfattende EØS-avtale vil innebære at vi gir fra oss myndighet på flere områder enn i dag. Så peker *Alternativrapporten* på seks alternativer som kan styrke folkestyret:

Utnytte handlingsrommet i EØS

Å utnytte handlingsrommet vil si å føre en aktiv politikk for norske interesser, hvor man er villig til å sette hardt mot hardt i forhandlinger med EU. Dette innebærer blant annet å avvise rettsaker som ikke er EØS-relevante, jobbe for nasjonale særordninger og unntak. Dessuten bruke vetoretten og ta hensyn til norske forhold og behov når nye EØS-regler gjennomføres.

Et slankere EØS

Det kan være aktuelt å ta enkelte områder ut av avtalen, som arbeidslivet. I tillegg bør det være mulig å ha en angrefrist for rettsaker fra EU.

Multilateralt handelsregelverk

Både EØS-avtalen og handelsavtalen fra 1973 kan sies opp. Da vil både Norge og EU likevel være bundet av WTO-regelverket. Toll på industrivarer bestemmes av satser i WTO, og EU kan ikke møte Norge med høyere tollsatser enn andre land som ikke er med i EU, eller som de ikke har handelsavtaler med. På andre områder vil vi stå friere, det gjelder for eksempel tjenestemarkedet.

Handelsavtalen

Norge inngikk en handelsavtale med EU i 1973. Med denne avtalen ble det innført full tollfrihet på industrivarer mellom Norge og EU. I tillegg ble kvoteordninger og mengdebegrensninger fjernet. Kun næringsmiddelindustrien var unntatt fra denne ordningen. Handelsavtalen er ikke sagt opp, og gjelder fortsatt dersom EØS-avtalen sies opp. Denne avtalen regulerer i dag områder som EØS-avtalen ikke dekker.

Bilateral handels- og samarbeidsavtale

Ved å skifte ut EØS med en bilateral handelsavtale mellom Norge og EU kunne man skape en avtale spesielt tilpasset disse to partene. Vi har allerede over 70 andre samarbeidsavtaler med EU som ikke er bygget opp som EØS. En slik avtale gjelder vanligvis klart definerte områder og inneholder ikke mekanismer som gjør at den ene parten automatisk må motta nytt regelverk fra den andre. I tillegg til handel er det aktuelt å samarbeide på områder som miljø, forskning, utdanning og kultur.

Regional EFTA/EU-avtale

EFTA-landene er svært viktige handelspartnere for EU, og et samarbeid EFTA-landene imellom kunne styrke disse landenes forhandlingsposisjon i møte med EU. En EFTA/EU-avtale bør baseres på et minste felles multiplum, det vil si at man begrenser samarbeidet til de områder som i dag omfattes både av EØS og Sveits sine avtaler med EU. På denne måten fjernes ESA, EFTA-domstolen og dynamikken i EØS som Sveits har sagt nei til.

Handelsavtaler som fungerer

Utover Verdens handelsorganisasjon WTO, er den mest vanlige måten å regulere internasjonal handel tosidige handelsavtaler. Det gjelder også for EU, som har over 30 aktive frihandelsavtaler. De fleste avtalene er tosidige, det vil si at de er inngått mellom EU og ett land utenfor unionen. Foruten frihandelsavtalen med Norge har EU avtaler med blant andre Sveits, Island, Mexico og Sør-Korea, og har pågående forhandlinger med flere land.

Foto: Glyn Lowe Photoworks

Nei til EU mener en oppsigelse av EØS-avtalen må følges opp av forhandlinger med EU om en ny samtidig handelsavtale. Dette alternativet er utredet både av forskere fra Universitetet i Tromsø med utgangspunkt i Sveits sine avtaler med EU (rapport september 2014) og av Menon Business Economics med vekt på EUs handelsavtale med Sør-Korea (Menon-publikasjon nr 17/2013, april 2013).

KOREU-avtalen som eksempel

Finnes det et mulig alternativ til EØS-avtalen som baserer seg på en mer nåtidig handels- og integreringspraksis fra EUs side?

Av Leo A. Grünfeld, forskningsleder i Menon Business Economics og **Lisbeth Iversen**, seniorøkonom i Menon Business Economics

For å identifisere denne typen praksis har vi valgt å rette fokus mot den aller mest avanserte og omfattende bilaterale handelsavtalen mellom EU og et annet land (med unntak for EØS-avtalen): Da må vi se til avtalen mellom EU og Korea som ble undertegnet i 2011. I internasjonal sammenheng blir denne bilaterale avtalen sett på som svært omfattende og sannsynligvis den mest omfattende avtalen av samtlige bilaterale avtaler, sett bort fra avtalestrukturen i NAFTA-samarbeidet.

Avtalen mellom EU og Korea (også kalt KOREU) dekker følgende områder:

- **Fri handel med varer**
- **Fri handel med tjenester**
- **Offentlige anbud og innkjøp**
- **Beskyttelse av intellektuelle rettigheter (IPR)**

Handel og tollsatser

Handelsavtalen (FTA) mellom Korea og EU fjerner all toll på industrivarer og en betydelig andel av jordbruksvarer. Til sammen elimineres 99 prosent av alle tollsatser over en 5 års periode. Avtalen innarbeider også mye av det regelverk som EU har jobbet frem knyttet til opprinnelsesland (RoOS), noe som blir stadig viktigere i en verden som globaliseres der produksjonen av varer splittes opp og fordeles på en rekke land. EU går et langt skritt i retning av å liberalisere på dette området gjennom å godta

Teksten er et utdrag fra rapporten *Norge og EØS: Handelsmønstre og rammer for samhandel i EØS-avtalen* (Menon Business Economics 2013). Den er noe forkortet.

innholdsandeler fra Korea ned til 55 prosent. For biler går avtalen helt ned til 40 prosent.

Tekniske handelshindre

En av de viktigste delene av avtalen omhandler fjerning og regulering av tekniske handelshindre, slik som krav til nasjonale leveranser, eksportrestriksjoner, phytosanitære regler (SPS) og andre handelsrelevante reguleringer som diskriminerer leverandører fra ulike land. Avtalen legger til rette for økt transparens knyttet til regelutvikling og standardutvikling hos partene. Det åpnes for at partene i større grad kan diskutere og enes om felles og koordinerte endringer før reglene settes i verk. Avtalen har særskilte kapitler knyttet til fjerning av tekniske handelshindre innenfor områdene forbrukselektronikk, biler og bildeler, farmasøytiske produkter og kjemikalier. Disse fire områdene er særlig relevante for handelen mellom EU og Korea, og har derfor blitt viet særlig oppmerksomhet. Ikke minst omhandler disse områdene forhold knyttet til sikkerhetsstandarder og akkrediteringsprosedyrer.

IPR: Intellektuelle rettigheter

Avtalen har et eget kapittel om ivaretagelse av intellektuelle rettigheter. Dette kapitlet utvider grunnlaget fra TRIPS-avtalen fra 1994 under WTO. Avtalen omhandler copyright, varemerker, geografiske indikatorer og landmerking, design og patenter. En omfattende seksjon i dette kapitlet er viet beskyttelse av geografisk merking, som i mange sammenhenger er særlig viktig for EU-land.

Offentlige anskaffelser

Både EU og Korea bekrefter de innrømmelser som er gitt under WTO GPA-rammeverket knyttet til offentlige

anskaffelser. Avtalen gir videre leverandører fra landene mulighet til å by på såkalte BOT-kontrakter der private aktører bygger infrastruktur, drifter infrastrukturen og eventuelt overdrar eierskapet til myndighetene etter en tid. Denne typen kontrakter finner vi gjerne innen kraftproduksjon, vann- og avløp, transport etc. Dette åpner opp for at bedrifter innen disse næringene får innpass på disse markedene.

Konkurranse

Avtalen går et langt stykke i retning av å utvikle et felles konkurransepolitisk rammeverk, der man særlig har lagt vekt på å regulere bruk av subsidier til næringslivet, og da særlig de vareproduserende sektorene, med unntak for fisk og landbruksvarer. Avtalen stiller strenge krav til rapportering av subsidier til ulike sektorer. Ikke minst er dette av interesse i verftsindustrien (bygging av skip). Subsidiereglene i avtalen omfatter ikke tjenester, men avtalen inneholder klausuler som har til hensikt å stimulere til lavere subsidier på dette området.

Tjenestehandel

På tjenestområdet er avtalen den mest ambisiøse av alle EUs bilaterale handelsavtaler. Den går mye lenger enn WTOs GATS-avtale, særlig på områdene finans, telekom, maritime tjenester og e-handel. Avtalen benytter såkalt «negativ liste-tilnærming», der man legger til grunn at alle tjenester er omfattet av avtalen med unntak av spesifikt nevnte typer tjenester. EU har lagt inn få unntak i listen over tjenester: herunder medisinske tjenester, utdanning og audiovisuelle tjenester, primært pga. den sentrale rollen offentlig sektor spiller i tilbudet av slike tjenester. Det er verd å merke seg at koreanske advokatselskaper får yte tjenester i EU og sysselsette EU-advokater om ønskelig.

Investeringer

Avtalen inneholder ikke et eget kapittel om investeringer og har heller ikke innarbeidet noen stat-investor

tviste-mekanisme. Slike tvister har en mekanisme dersom et EU-land har inngått en bilateral investeringsavtale (BITs) med Korea, noe ca. 20 land har gjort. For direkte utenlandske investeringer inneholder avtalen kun hensiktsrettede elementer av typen klausuler som gir partene rett til å gå gjennom ny lovgivning for å sikre at den ikke bidrar til å hindre flyt av kapital mellom EU og Korea.

Tvisteløsning

Mekanismen for tvisteløsning i avtalen er basert på WTOs tvisteløsningsordning, men den antas å kunne håndtere sakene mye raskere enn WTO. Avtalen inneholder en rekke klausuler om haste-prosedyrer, særlig for sektorer og næringer som er sensitive for endringer i politikk og reguleringer (eksempelvis biler, bildeler).

Avtalen vil derimot ikke ta hånd om fri flyt av arbeidskraft og fri flyt av kapital. Den vil heller ikke håndtere alle sektor-spesifikke gjensidig bindende avtaler, eksempelvis innen mobiltelefoni, transport, regulering av finansielle transaksjoner mm. Det er også et viktig poeng at avtalen bare i begrenset grad ivaretar overnasjonale tvisteløsningsmekanismer der personer eller bedrifter kan føre sak mot andre personer, bedrifter eller offentlige myndigheter. Det er med andre ord mye som vil endre seg dersom EØS-avtalen byttes ut med en bilateral handelsavtale av den type EU og Korea har fremforhandlet.

Det sentrale spørsmålet er da i hvilken grad avvikene fra en EØS-avtale vil ha stor betydning for den del av næringslivet som faktisk står for brorparten av norsk eksport til EU. Det er dette som er tema for neste kapittel.

Konsekvenser for næringene av en overgang til en moderne frihandelsavtale

Dersom EØS-avtalen skulle falle bort vil nettopp de næringene som er sterkest knyttet til EØS-avtalen bli mest berørt. I dette kapitlet går vi raskt gjennom noen sentrale punkter knyttet til valget av en bilateral handelsavtale, heller enn en EØS-avtale.

Prosessindustri

Prosessindustriens behov vil i stor grad kunne ivaretas gjennom en slik avtale da den primært er avhengig av frihandel med industriprodukter. Bruk av statsstøtte, eksportsubsidier etc er i økende grad regulert gjennom andre avtaler og vil trolig ikke være et stort problem. Men her skal det nevnes at praksis kan endre seg, ikke minst i lys av Kinas politikk på dette området der subsidiering påvirker den globale konkurranseflaten på mange av de markeder der prosessindustrien opererer. Et bortfall av EØS-avtalen kan også tenkes å påvirke konkurransebeskyttelsen gjennom bortfall av EUs konkurranselovgivning, men på dette området kan vi sannsynligvis benytte oss av samme politikk som EU.

Sjømat

Ettersom sjømatnæringen bare i begrenset grad er del av EØS-avtalen vil en overgang til en bilateral handelsavtale ha liten betydning for denne næringens eksport til EU. På det veterinære område vil det være nødvendig med unilateral tilpasning til regelverket for å sikre at norske leverandører fortsatt får tilgang til de europeiske markedene.

Maritim- og offshore leverandørindustri

Andelen av denne industriens produksjon som går til EU er fallende. Samtidig er det god grunn til å vektlegge at denne næringen har behov for fri flyt av både arbeidskraft og tjenester for å kunne operere effektivt på det europeiske markedet innen installasjon, modifikasjon, rådgivning og spesialiserte tjenester. Når dette er sagt ser vi at leverandører fra land utenfor EU (eksempelvis Korea, Kina og Singapore) i høy grad evner å konkurrere med europeiske foretak på disse markedene.

Teknologiindustri

Industrien vil få ivaretatt det viktigste vilkåret med en bilateral handelsavtale – fri handel med industrivarer. IPR og standarder vil kunne være problematisk, men KOREU-avtalen har som intensjon å regulere og harmonisere på

dette området. En unilateral tilpasning vil kunne lette noe av dette problemet.

Forbruksvareindustri

Alt annet enn næringsmidler vil klare seg fint med en bilateral avtale.

Forretningstjenester og finans

Denne næringen er svært sårbar for å tre ut av EØS-avtalen. Det er en stor og sammensatt næring og mange av bransjene i næringen er tungt regulert gjennom EØS-avtalen. Næringen står overfor en rekke gjensidige godkjenningsordninger og harmoniseringsarbeid som ikke en bilateral avtale tar hensyn til. Det er også litt usikkert om man kan fullt ut kompensere med unilateral tilpasning til alle disse direktivene og forordningene. Samtidig er det viktig å tydeliggjøre at dette er en næring som i tiden fremover vil bli mer internasjonalisert, ikke minst gjennom oppkjøp og sammenslåinger. Med en slik utvikling blir behovet for en koordinerende EØS-avtale stadig større.

Utenriks sjøfart

Litt usikkert, men sannsynligvis ikke særlig store effekter av å gå over til en handelsavtale.

Reiseliv

Vil i liten grad bli berørt av å gå over til en bilateral avtale. Transportnæringen kan lide under opphør av gjensidige godkjenningsordninger. Det vil kunne øke transportkostnadene for norske bedrifter.

Frihandelsavtalen mellom EU og Sveits

Hvis Norge velger å si opp EØS-avtalen, er en ikke usannsynlig utgang et handelsregime som det vi ser mellom Sveits og EU.

Av **Peter Ørebech**, professor i rettsvitenskap UiT
og **Torbjørn Trondsen**, professor i markedsføring UiT

Noen vil si at en kopi av Sveits-avtalene er urealistisk. Europautredningen skriver for eksempel at «EU har imidlertid i økende grad uttrykt misnøye med avtalenes virkemåte. I Rådets vurderinger fra 2010 bemerket EU at samarbeidsformen med Sveits skaper rettslig usikkerhet og er vanskelig å administrere, og at denne formen har «clearly reached its limits».»¹ Denne negative holdning til Sveits-avtalene er også synlig i EU-parlamentet; «in general, [...] the EEA agreement works well». Samtidig benytter parlamentet anledningen til å nevne at EØS sto i skarp kontrast til avtaleformen som EU har valgt med Sveits.² Dette har medført at EU og Sveits' Forbundsråd har fremmet forslag om en Rammeavtale i tilknytning til frihandelsavtalene.

Rammeavtalen tar sikte på å løse opp i flokene med de institusjonelle forhold: Mens det synes å være en alminnelig oppfatning i Sveits om at landet var villig til å la EU-domstolen få det avgjørende ord i tolkningen av de bilaterale frihandelsavtaler, avvises dette fra offisielt hold: Sveitsiske domstoler skal selv tolke landets folkerettslige forpliktelser i henhold til frihandelsavtalen med EU. Det er kun i tilfeller der det er uenighet mellom EU og Sveits at EUs tolkning er ment å legges til grunn. Dette er et kompromissforslag i det som betegnes som fastlåste posisjoner. Forslaget har møtt sterk kritikk i Sveits. Det fremholdes at Sveits har kommet EU i møte på en måte som sterkt reduserer Sveits' suverenitet.

Teksten er et utdrag fra rapporten *Et frihandelsrettslig alternativ til EØS* (Universitetet i Tromsø 2014). Den er forkortet.

Interesse fra begge parter

Vi kan ikke uten videre legge til grunn at EU ønsker å få med Norge på linje med Sveits i en sterkt utbygget frihandelsløsning. Svaret på dette spørsmål ligger i fremtidens mørke. Men EU har en sterk underdekning av egenprodusert fisk og olje/gass som i stor grad blir dekket av import fra Norge. Norges posisjon for leveranse av fersk sjømat og olje/gass gjennom rørledninger, gjør at EU er minst like avhengig av Norge som Norge er av EU.

Statistikken taler sitt klare språk: Norge som eksportmarked for EU har stadig styrket seg, som vist i Europautredningen: «Utviklingen for enkeltvise varegrupper viser at bearbejdede industrivarers andel av total vareeksport til EU har falt fra rundt 34 prosent i 2001 til under 30 prosent i 2010».³ Derimot har importen fra EU økt betraktelig: «Verdien på vareimporten fra EU til Norge har økt med 250 prosent siden 1992». EU har alt å tape på at EØS ikke erstattes med en frihandelsløsning. Det taler for en sterk interesse fra begge parter, men i særdeleshet i EU, for å utvikle frihandel.

Løsningen finnes allerede

Siden forholdet til Sveits er vel gjennomregulert av frihandelsavtalen (1972) og de 18 underavtaler, så er et eventuelt arbeid med å få i stand tilsvarende ordninger for Norge ikke spesielt krevende. Og til den innvending som Paal Frisvold – Europabevegelsens tidligere leder i Norge – fremhever om at «det er lite sannsynlig at EU vil gå med på å opprette en egen tilsynsordning for EØS-landene ved siden av EU»,⁴ er følgende å si: En frihandelsløsning a la Sveits eksisterer

allerede. Dersom Norge, Island og Liechtenstein trer ut av EØS, vil dette følgelig være plattformen som EU og EFTA-landene vil måtte falle tilbake på. Alle «Felleskomiteer» vil enkelt kunne omdannes til en EU-EFTA-komite med det samme ansvarsområde som tidligere. Eneste forskjell blir da at EFTA-landene må bli enige om sitt felles syn før de møter i komiteen. For EU blir situasjonen nøyaktig som tidligere. Dette er – hva denne rapportens forfattere kan bedømme – ikke urealistisk.

EU vil neppe avvise en Sveits-lignende avtale ut i fra det forhold at Norge og EU jo allerede er bundet av Frihandelsavtalen av 1973. Ved enkle grep kan de avtaler som EU og Sveits har utviklet utvides til å gjelde Island, Liechtenstein og Norge. Til fordel for frihandelsløsning taler også det forhold at EU og Ukraina nylig inngikk en frihandelsavtale, at EU har forhandlet frem en avtale med Canada (CETA) og at EU forhandler med USA om en frihandelsavtale (TTIP). I ingen av tilfellene var det på tale å kople USA, Canada eller Ukraina til EØS. Det som er soleklare løsninger i denne retning kan ikke være umulig i forhold til Norge, som jo alt har en frihandelsavtale.

Frihandelsavtalens elementer

EU og Sveits inngikk en hovedavtale om frihandel (1972) tilknyttet i alt 18 hjelpeavtaler, sistnevnte som erstatning for den EØS-avtalen som Sveits opprinnelig var en del av (Oporto avtalen av 2. mai 1992), men som en folkeavstemning 6. desember 1992 forkludret. Noen av avtalene er «horisontale», det vil si dekker alle eller de fleste sektorer av handelssamkvemmet. Dette gjelder hovedavtalen (1972) og Avtalen om samsvarsvurderinger.⁵

De 18 tilleggsavtaler tar utgangspunkt i den frihandelsavtale som EEC og Sveits undertegnet 22. juli 1972: «Agreement between the European Economic Community and the Swiss Confederation».⁶ Formålet er å oppheve avgiftsmessige – tariffære – og kvantitative hindringer for handelen med industriprodukter mellom de to land. Avtalen inneholder i alt 5 vedlegg og en sluttakt pluss

EU og Sveits inngikk en hovedavtale om frihandel (1972) tilknyttet i alt 18 hjelpeavtaler, sistnevnte som erstatning for den EØS-avtalen som Sveits opprinnelig var en del av (Oporto avtalen av 2. mai 1992), men som en folkeavstemning 6. desember 1992 forkludret. Bildet viser Parlamentsbygningen i Bern.
(Foto: Bartek Langer.)

felles- og ensidige erklæringer. Vedleggene inneholder regler om særbehandling av visse produktgrupper, særlige regler om kostnadskompensering for ekstra vanskelige produksjonsforhold i landbruket, opprinnelsesregler og administrativt samarbeid, det er særregler for Irlands forhold til Sveits og for sveitsiske lagre av produkter i tilfelle krig eller krisetilstander. Det er grunn til å merke seg at for flere grupper av avtaler krever ikrafttreden av alle avtalene i denne gruppe (ofte syv avtaler), mangler ratifisering av én av disse rammer dette alle.⁷

Avtalens virkerets er positivt avgrenset

Det handelsrettslige utgangspunkt finnes i generell folkerett: Nasjonalstatene er suverene. Det vil si statene bestemmer selv om og i hvilken utstrekning de vil binde seg internasjonalt.

Plikten til å inkorporere EU-rettslige ordninger rekker ikke lengre enn avtalt i handelsavtalen med hjelpeavtaler. Dette er da også den viktigste følge av suverenitetsprinsippet: All «restkompetanse» («*residual rights*») tilhører den suverene stat. Det vil si at kompetanse som ikke positivt er overført til andre, tilhører fortsatt nasjonalstaten. Illustrert ved et par eksempler: Hovedavtalen og de 18 tilleggsavtaler dekker områder som saklig sett er «blinket ut». Handel med tjenester («*services*») er ikke omfattet generelt; de områder som er innbefattet er særskilt nevnt. Områder som ikke er nevnt er heller ikke undergitt begrensninger i nasjonal sveitsisk politikk. Konkret betyr dette; offentlige anskaffelser av varer, tjenester og arbeid innenfor visse spesifiserte sektorer av offentlig virksomhet. Handelsavtalen angår *kun* offentlige anskaffelser og *kun* med hensyn til telekommunikasjon, jernbanedrift, energi, transport, utvinning og distribusjon av kull, olje, gass, produksjon, transport eller distribuering av drikkevann, elektrisitet, og tjenesteyting innen bygningssektoren. Den siste sektor har en del sveitsiske unntak fra reglene om anbud.

Offentlige innkjøp av for eksempel bøker til offentlige skole, biblioteker og universiteter, militære effekter, leie eller kjøp av bygninger til helsevesen, sykehus, asylmottak, fengsler etc., utstyr til offentlige bygninger med videre, faller utenfor avtalen.

Avtalen om handelssamkvem og samarbeid utenfor handel, slik som for eksempel kriminalitetsbekjempelse og asylmottak, gjelder kun så fremt og så langt avtalen omfatter forholdet. Siden den alminnelige presumpsjon er nasjonal rett til egen lovgivning, må innskrenkningene i suvereniteten være klart uttrykt i traktatene.

Partene er likestilt

Strukturen i samarbeidet mellom EU og Sveits er at forholdet reguleres gjennom bilaterale, mellomfolkelige avtaler. Det vil si en form for regulering som baserer seg på partenes likestilling. EU eller EU-retten har ingen forrang, eller overvekt av stemmer ved avgjørelser etter avtalen.

Der det er opprettet felleskomiteer gjelder at avgjørelsen treffes ved enstemmighet. Ved tvistemål og avgjørelser som henvises til voldgift gjelder også at hver av partene utnevner en dommer, og at formannen i retten velges av de to oppnevnte i fellesskap, eller ved uenighet ved at Den internasjonale domstol i Haag utpeker vedkommende.

Kritikken av den nye fremforhandlede ordning går nettopp på at den likestilling som EU og Sveits har i frihandelsavtalene, forsvinner i den nye Rammeavtalen.⁸ Dette benektes imidlertid av statssekretær Yves Rossier: «Sveits skal ikke underordne seg EU-domstolen, men skal utelukkende ved meningsforskjell med EU innhente EU-domstolens oppfatning. Mot dette argumenterer disse professorer [som har undertegnet et brev med alternative forslag] for en modell ved hvilken Sveits – og kun Sveits – blir underkastet, noe EU ikke i noe tilfelle blir.»⁹

Innenfor det nåværende regime betyr dette at Sveits kan nedlegge veto mot innføring av nye EU-forordninger og direktiver, og at endringer av traktatene ikke kan skje uten at Sveits godkjenner dette i sine – etter konstitusjonen – besluttede organer. Det betyr videre at utgangspunktet er at EU-rettens regler ikke har direkte virkning i Sveits, verken for staten eller for enkeltindivider. For at så skal skje må reglene transformeres og vedtas i sveitsiske, nasjonale organer for lovgivning.

Nasjonal lovgivningskompetanse

Med mindre annet er sagt i noen av de 18 avtalene mellom EU og Sveits, består nasjonal lovgivningskompetanse innen handelsavtalens rammer (1972-Frihandelsavtalen artikkel 10), så fremt og så langt det ikke medfører diskriminering på grunnlag av nasjonalitet (artikkel 15.2).

For «fri flyt av personer» har partene avtalt at forholdet skal reguleres av EU-reglene jf. fortalen. Slik også i *Luftfartsavtalen*. Det vil si at en her opererer med en harmonisert rettsorden mellom Sveits og EU.

Endringer som EU gjør i sitt regelverk, og som etter avtalene mellom Sveits og EU er ment å skulle gjelde også

Med mindre annet er sagt i noen av de 18 avtalene mellom EU og Sveits, består nasjonal lovgivningskompetanse innen handelsavtalens rammer, så fremt og så langt det ikke medfører diskriminering på grunnlag av nasjonalitet. (Foto: Martin Abbeglen.)

i Sveits, fremlegges for sveitsiske eksperter på lik linje med EU-eksperter, som således har full adgang til å komme med innsigelser og forslag om endringer.

Nye domsavsigelser og vedtak som er avgitt etter signaturdatoen for avtalen (21. juni 1999) gjelder ikke for Sveits selv på områder som er harmoniserte. De nye regler eller domsavsigelser skal kommuniseres til Sveits, som deretter avgjør om endringer eller domstolskapt rett skal transformeres til sveitsisk rett.

I de fleste delavtaler er det ikke avtalt harmonisert lovgivning, men nasjonalt regelverk som godkjennes i henhold til samsvarsvurderinger, det vil si at både EU og Sveits skal fortsatt operere med egne regler. De ulike regelverk skal gjennomgå og undergis gjensidig godkjenning i henhold til prinsippet i internasjonal handel om samsvarsvurderinger (Avtalen om tekniske handelshindre, fortalen).

Samsvarsvurderinger er også praktisert ved håndheving: Importlandet skal godkjenne som fullgod kontroll

som eksportlandet foretar med hensyn til krav om nødvendig dokumentasjon som bekrefter at varen samsvarer med de rettslige krav i importlandet eller samsvarende krav som oppstilles i eksportlandet (*Avtale om forenklet tollkontroll mellom EU og Sveits*, artikkel 6).

Der det er opprettet Felleskomiteer, det vil si et «*to-pilar system*» er vedtakskompetanse fordelt slik at både Sveits og EU har veto fordi Sveits og EU har begge sete i komiteen og fordi alle avgjørelser treffes ved enstemmighet. Endringene i avtalene med vedlegg som vedtas i Felleskomiteen krever for å bli bindende, nasjonal ratifikasjon i henhold til hjemlandets konstitusjonelle regler (Se *Landbruksavtalen for bearbeidede produkter* artikkel 5).

Felleskomiteen har overvåkningsfunksjoner, for eksempel om samsvarsvurderinger som gjelder (for eksempel Hovedavtalen om frihandel av 1972 artikkel 34) forvaltningssystemer er korrekte. I henhold til avtalen må landene gjensidig godkjenne slike systemer som likeverdige (*Avtale om forenklet tollkontroll mellom EU og Sveits* artikkel 12.3 og 13). Men komiteen har ingen håndhevingsmakt verken i EU eller i Sveits. Hvis Felleskomiteen ikke kommer til enighet, er ønsket om å få til en løsning henvist til «arbitration tribunal» eller eventuelt forhandlinger (*Forsikringsavtalen* artikkel 38).

Det gjelder en unilateral adgang til å tre ut av avtalen, altså annerledes enn den som gjelder når for eksempel et EU-land vil tre ut av Den europeiske union der det krever enstemmighet mellom alle medlemsland. Den konkrete EU-Sveits avtale opphører da enten 6 eller 12 måneder etter at den andre part har fått underretning.

Noter

1. NOU 2012:2 s. 298 sp.2.
2. C. Tobler, J. Hardenbol og M. Balázs. *Internal Market beyond the EU: EEA and Switzerland*, Briefing Paper. Directorate General for Internal Policies, Europaparlamentet (2010).
3. NOU 2012:2 s. 338 sp. 2.
4. Dagens Næringsliv 2. august 2014 s. 12.
5. Agreement on Mutual Recognition in Relation to Conformity Assessment

6. Official Journal L 300, 31/12/1972 s. 189-280
7. Se for eksempel Landbruksavtalen artikkel 17, som krever at alle følgende avtaler blir ratifisert før noen av avtalene er bindende; Agreement on Trade in Agricultural Products, Agreement on the Free Movement of Persons, Agreement on Air Transport, Agreement on the Carriage of Goods and Passengers by Road and Rail, Agreement on Mutual Recognition in Relation to Conformity Assessment, Agreement on Certain Aspects of Government Procurement og Agreement on Scientific and Technological Cooperation.
8. Sammenlign kritikken framsatt i et brev fra 15 jusprofessorer som anbefaler i stedet at Sveits slutter seg til en EØS-avtaleliknende ordning med domstol der Sveits har en dommer. Se Neue Züricher Zeitung 16. august 2013.
9. OP.cit.

«Vi finner at de største eksportørene til EU i mindre grad er avhengige av EØS-avtalens vilkår, sammenlignet med et eventuelt innhold i en moderne bilateral handelsavtale.»

Menon Business Economics

I rapporten *Norge og EØS: Handelsmønstre og rammer for samhandel i EØS-avtalen*, Menon-publikasjon nr 17/2013

Dagens EØS-avtale kan sies opp med 12 måneders varsel. Det vil skape en situasjon for forhandlinger med EU om en ny handelsavtale. En avtale som må være uten det demokratiske underskuddet skapt av EØS. VETT nr. 1 2015 beskriver hovedstolpene i den nye handelsavtalen:

- En avtale mellom to likeverdige parter, Norge og EU.
- Kun regler og rettspraksis ved avtaletidspunktet er bindende for partene.
- Ingen forutsetning om innføring av nytt regelverk fra EU. Stortinget blir igjen suveren lovgiver.
- Fortsatt tollfri handel med industrivarer.
- Gjensidig markedsadgang for tjenester.
- Ikke frihandel eller krav om gradvis liberalisering av handel med landbruksvarer utover det som følger av internasjonale forpliktelser (WTO-regelverket).
- Avtalen skal ivareta en høy norsk standard for dyre-, plante- og folkehelse.
- Ordning for tvisteløsning mellom stater på politisk nivå, ingen særskilt rett til søksmål for private selskaper (investor-stat).

